

hoe historisch en psychologisch het opkomen van zoo verderfelijke macht als in de Reformatie openbaar is geworden, te verklaren viel? Aan de oplossing van dat probleem heeft pater Denifle, de bekende onder-archivaris van het Vaticaan, wereldberoemd door zijn studies over Scholastiek en Mystiek en de beste kenner der Middeleeuwen, de laatste krachten van zijn leven gewijd. In 1904 verscheen het eerste deel van zijn *Luther und Lutherthum* ²¹⁾, dat door zijn kort daarop gevolgde dood wel niet voltooid is geworden, maar toch, al bleef het een opus imperfectum, diepen indruk heeft gemaakt, de hartstochtelijkste polemiek in het leven riep en nog steeds de Protestantsche geschiedvorschers in Duitschland bezighoudt. De minachtende toon, waarop Denifle Protestantsche geleerden als Harnack, Seeberg, Kawerau e.a. van de grofste onkunde ja van opzettelijke historievervalsching beschuldigde, en niet minder de matelooze heftigheid zijner polemiek tegen Luther zelf, hebben, ook van Roomsche zijde, protest uitgelokt ²²⁾, maar de wezenlijke beteekenis van zijn werk mag om dien onhebbelijken vorm niet worden miskend: zijn critiek op den arbeid van Duitsche Protestantsche geleerden was in menig opzicht raak en aan de „Lutherforschung” heeft hij, gelijk ook van Protestantsche zijde steeds meer erkend wordt, ernstige vragen gesteld. Toch is het niet om deze problemen, die de verhouding van Luther tot de Middeleeuwen en het innerlijke proces zijner bekeering raken, dat ik u op Denifle wees. Ik haalde zijn arbeid alleen aan om te doen zien, hoe een Roomsche geschiedschrijver van onzen tijd over het zedelijk karakter van Luther en in verband daarmee over den oorsprong der Reformatie oordeelt. Denifle ziet, daarin afwijkend van Janssen, „die Richtung des Niedergangs und Verfalls” reeds in de Middeleeuwen opkomen en tegen het einde der XVe eeuw de overhand nemen bij een groot deel der priesters en monniken. Signatuur dezer richting is, dat ze zich beheerschen liet door de lagere passies der menschelijke natuur, inzonderheid door de concupiscentia carnalis,